

Setkání s Písmem Svatým

V pořadí Malých proroků se na druhém místě nachází Jóel. Se svými čtyřmi kapitolami patří spíš mezi středně dlouhé Malé proroky.

Vzhledem k předcházejícímu Ozeášovi se liší především tím, že není datován a že jeho narážky na události ve světě jsou velmi vágní a obecné. Prorok hovoří o Jeruzalému, o chrámu a o některých okolních národech jako Edómcích, Egypťanech, Týru, Sidónu aj., ale nezmiňuje žádné konkrétní postavy nebo historické události. Tato kniha není vázána na žádnou konkrétní dobu a její poselství má mnohem obecnější charakter.

Ač se tato kniha zdá být směsicí nesourodých výroků, na pozadí prorokových slov se odvíjí zajímavý „příběh“. Prorok je svědkem přírodních katastrof (Jl 1–2) a vysvětluje ji ve světle Božího slova, za pomoci neustálých odkazů na různé starozákonní knihy, zvláště na Exodus, Deuteronomium a různé další prorocké knihy. Je tak příkladem, jak Boží slovo v Písmu zůstává stále živé a je nástrojem k pochopení událostí okolo nás.

Prorok začíná dlouhým popisem souběžného nájezdu kobylek a sucha. Důsledkem je neúroda, hlad a následně smrt. Tutéž situaci prorok přirovnává ke vpádu cizího vojska do země. Proto prorok vyzývá k pokání. Veršem 2,17 se „děj“ knihy láme a přechází do druhé části, k Boží odpovědi. Přírodní katastrofa není chladným „trestem“ za hříchy národa, nýbrž v první řadě příležitostí a podnětem k revizi vlastního života a vztahu s Bohem a k jejich nápravě.

Druhá část knihy, Boží odpověď, se skládá z několika na sebe navazujících výroků. Nejprve se Bůh vyjadřuje ke kobyлкám a suchu a slibuje nápravu: zahnání nepřítele/kobylek, plodnost země a obnovení blahobytu. U toho se však nezastavuje; pokračuje dále. Odpověď na nárek, prosby a pokání lidu vyprovokované přírodní katastrofou ústí do Božího obrácení se k jeho lidu a do návratu k Boží vládě nad stvořením, což má mnohem širší dosah, než by si lidé mohli myslet či jen doufat. Bůh poskytuje nejen to, o čem prosili – úrodu a možnost obživy a (pro nás patrně nečekaně) možnost mít něco, co lze Bohu obětovat –, ale jde mnohem dále. Ve třetí kapitole slibuje dar svého ducha každému členovi svého národa: bude

Prorok Joel - Michelangelova freska v Sixtinské kapli

to znamenat konec zprostředkovatelské prorocké funkce, Bůh se přiklání ke svému lidu a navazuje osobní vztah s každým jeho členem. Nezůstává však ani u toho. Je třeba „vyjasnit vztahy“, očistit je a nastolit spravedlnost. Existují Boží nepřátelé a nepřátelé Božího lidu, kteří jej utiskovali a trýznili. V knize Jóel (jako i v některých dalších prorockých knihách) jsou Božími nepřáteli okolní národy: Edóm, fénická města Týr a Sidón, dále Pelištejci, Egypťané a další. Pokání národa vyprovokované neúrodou má tedy dalekosáhlé důsledky: Bůh ukazuje, že jakmile se rozhodne ujmout své vlády a napravit situaci, udělá to důsledně. Jeho jednání daleko překračuje lidská očekávání.

Jóelova prorocká kniha byla pravděpodobně napsána v době po návratu z babylonského zajetí.

Slíbují Izraelskému národu výcho-

dsko z patové situace, v níž se nacházel, a snaží se v něm vzbudit důvěru v jeho Boha. Národ se vrátil ze zajetí, znovu vybudoval chrám a Jeruzalém, ovšem nic se nestalo: dřívější sláva národa se nevrátila, Bůh nežehná, na zemi naopak doléhají Boží rány. Prorok se snaží udržet národ v naději, v očekávání v Boží zásah. Za tímto účelem kniha využívá klíčového prorockého termínu „Hospodinův den“. S tímto termínem pracuje různým způsobem více prorockých knih, ale Jóel v sobě shrnuje snad všechny jeho aspekty. „Hospodinův den“ označuje okamžik, kdy Bůh zásadním způsobem zasáhne do života svého lidu: aby jej zachránil od nepřátel, ale i aby jej potrestal; aby přísně sjednal spravedlnost ve světě a mezi národy, ale i aby smířil národy mezi sebou.

Lidé v knize Jóel reagují na hlad způsobený přírodní katastrofou, ale Boží odpověď je co do svého rozsahu nečekaná: člověk není s to dohlédnout důsledků a širě Boží činnosti. To dokazuje i skutečnost, že Boží příslib daru svého ducha všem členům národa, cituje svatý Petr o Letnicích (Sk 2,17–21): naplněním Jóelova proroctví o vylití Božího ducha v Hospodinův den je pro něj seslání Ducha svatého na apoštoly, okamžik považovaný za vznik Kristovy církve.

ThLic. Adam Mackerle, Th.D.

Setkání s Písmem svatým

Prorok Abdijáš, čtvrtý v pořadí Malých proroků, je držitelem prvenství v krátkosti: s pouhými 21 verši je nejkratší knihou Starého zákona. Čtenáře však nechává na rozpacích nejen jeho krátkost: nemálo veršů se doslova opakuje i v knize Jeremjáš, kam zcela zapadají; proč je celá jedna starozákonní kniha věnována tématu, které je řešeno jinde ve Starém zákoně, a to – jako v Jeremjášovi – týmiž slovy?

Navíc se tento text týká Edómu, nikoli Judska. Judsko zdaleka není jediným tématem prorockých knih. Vyskytují se v nich i tzv. výroky proti národům, v nichž se proroci obrací právě k cizím národům a zvěstují jim (či o nich) Boží slovo. Takové sbírky výroků najdeme u Izajáše, Jeremjáše, Ezechiela, Ámose či Sofonjáše. Cizí národy však mohou být i samy hlavním námětem celých prorockých knih: to se kromě Abdijáše týká ještě Jonáše a Nahúma. Obecně tyto výroky říkají, že Bůh je pánem dějin a všech národů, že se jeho moc vztahuje na všechny, nejen na jeho národ. Přitom však každá kniha s národy pracuje jinak a zdůrazňuje něco odlišného.

Abdijáš je celý zaměřený na Edóm. Edóm je krajina ležící jižně od Mrtvého moře v polopusté oblasti. Starý zákon považuje za prarodce Edómců Jákobova bratra Ezaua; když kniha Genesis říká, že Ezau byl „celý červenohnědý a chlupatý jako kožíšek“ (Gen 25,25) a že prodal prvorozenectví za „čočkovou krmí“ (Gen 25,34), označenou za „trochu toho červeného, toho krvavého“ (Gen 25,29), jsou to ve skutečnosti slovní hříčky narážející na území Edómu: jeho významnou část tvoří pohoří Seír (totéž slovo jako „chlup“) a samotné jméno „Edóm“ je velmi podobné hebrejskému termínu pro červenou barvu (adom). Řevnivost, která panovala mezi bratry, a současně vědomí úzkého příbuzenského vztahu jsou tématem téměř všech starozákonních výroků o Edómu a Abdijáš není výjimkou.

Abdijáš se obrací proti Edómu s jednou zásadní výtkou: „Když vcházel do jeho (tj. Judska) bran cizinci a losovali o Jeruzalém, i tys byl jako jeden z nich“ (Abd 11). Prorok hovoří pravděpodobně o jednom z nejčernějších dnů izraelských dějin, o dobytí Jeruzaléma Babyloňany v roce 586 př. Kr., o zničení chrámu a následné deportaci velké části přeživších do Mezopotámie. Od Edómu, bratrského národa, očekával, že se postaví na stranu Judska a pomůže mu. Dle Abdijáše však Edómců nejenže zavčasu opustili protibabylonskou koalici, ale aktivně se přidali na stranu dobyvatele a podíleli

Blízký východ kolem r. 830 př. n. l.
(Zdroj: CC BY-SA 3.0, commons.wikimedia.org)

se na vraždění a plenění Judska. Nakonec zabrali i část jeho území. Pocit křivdy je o to silnější, že se jednalo o „rodného bratra“.

Abdijášova kniha se na první pohled jeví jako zatrpklý, pomstychtivý výpad poraženého proti těm, kteří zradili svého bratra a zavinili jeho utrpení. To je však jen první pohled. Kniha zdůrazňuje maximu „oko za oko, zub za zub“, slovy Abdijáše: „Co jsi učinil ty, bude učiněno tobě“ (Abd 15). Jak se kdo chová k druhému, tak se bude někdo jiný chovat k němu. Kdo zradí a raduje se z utrpení druhého, toho čeká podobný osud. S touto myšlenkou pracují i další proroci, málokdy je však vyjádřena tak jasně jako u Abdijáše. Ostatně ji potvrzuje i Ježíš, když říká, že „jakým soudem soudíte, takovým budete souzeni, a jakou měrou měříte, takovou Bůh naměří vám“ (Mt 7,2).

To však není vše. Ve Starém zákoně je Edóm pojímán často jako zástupce všech národů, které stejně jako Jákob s Ezauem zápasí s Izraelem o právo Božího prvorozeného. Edóm hraje podobně jako Ezau roli staršího, zlého bratra, který pronásleduje svého mladšího sourozence, avšak Bůh dává přednost mladšímu a slabšímu. Důležitým prvkem se tu stává nikoli násilí samotné, nýbrž postoj, který je doprovází: je to hybris, vzpoura proti Bohu, pýcha, přílišná sebejistota, která nerespektuje – podobně jako v případě Ezaua a Jákoba – Boží rozhodnutí a nárokuje si Boží požehnání (prvorozenectví) vlastní silou: „Opovázlivost tvého srdce tě zavedla. Bydlíš v skalních rozsedinách, sídlíš vysoko, v srdci si říkáš: Kdo by mě strhl k zemi?“ (Abd 3).

Abdijáš se sice soustředí na Edóm, ale z jeho slov je zřejmé, že Boží zásah do dějin není veden jednostranně jen proti tomuto národu. Prorok zdůrazňuje sice osud tohoto národa, ovšem otevřeně připomíná, že i Judsko „se napilo“, rozuměj z poháru Božího hněvu. Maxima o důsledcích vlastního jednání neplatí jen pro nepřátele Božího lidu, nýbrž pro všechny.

ThLic. Adam Mackerle, Th.D

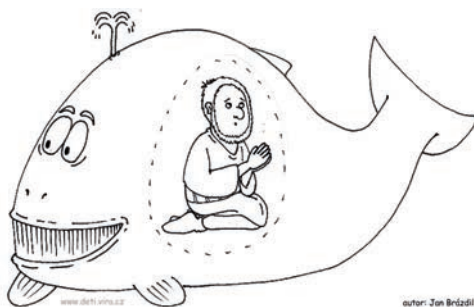
Setkání s Písmem svatým

Kniha proroka Jonáše je snad nejznámější z Malých proroků. Je to především tím, je to jediná starozákonní prorocká kniha, která není sbírkou výroků, nýbrž malebným pohádkovým příběhem: o tom, jak velryba polkla proroka a měla ho v břiše tři dny, než jej vyplivla.

Kniha však zdaleka není pohádkou. Svým příběhem odkrývá velmi vážné téma náboženské pýchy a pocitu výlučnosti, představu, že „já jsem ten nejlepší a jen mne Bůh miluje“, zatímco „ty pohany okolo mě by měl pořádně potrestat“. Kniha celá je plná silných kontrastů a extrémů. Loď s Jonášem stihne veliká a silná bouře, takže se loď skoro rozpadá; Jonáše spolknou veliká ryba, která jej zanesou až ke dnu nehlubšího moře; Ninive, hlavní město Asýrie a jeden z největších nepřátel Izraele v dějinách,

je vykresleno jako nesmírně veliké (muselo se jím procházet tři dny); třídní púst Ninivanů je naprostý – vůbec nejedí a nepijí – a týká se všech obyvatel včetně zvířat; Jonáš sám je popsán jako silně cholerická postava, která neváhá několikrát prohlásit, že by raději zemřel, než aby se na něco díval. Postava Jonáše kontrastuje s ostatními postavami příběhu: Boží prorok Jonáš Boha neposlouchá, a místo aby šel, kam jej Bůh posílá, utíká na opačnou stranu. Jak může někdo takový říci, že „*bojím se Hospodina, Boha nebes, který učinil moře i pevninu*“ (Jon 1,9)? Ohroží celou loď i s posádkou, ale je mu to jedno a nakonec se nechá hodit do vody. Podobně je tomu v Ninive: krátce oznamuje, co mu bylo uloženo, a pak se jde dívat, jak bude vypadat zkáza města. Ani jej nenapadne, aby se za Ninivany přimlouval, což se od proroka očekávalo. Na druhou stranu námořníci, lidé, kteří snad nikdy nevyunikali slušnou mluvou ani mravy, se okamžitě modlí ke svým bohům, a když pochopí, jaký Bůh je kvůli Jonášovi stíhá bouří, modlí se k němu a obětují mu. Podobně Ninivané, sotva se dozví Boží soud, se jako jeden muž obrátí, kají se a litují svých činů. Kniha obrací stereotypní pohled na Izraelity a pohany: Zatímco izraelský prorok, vzor veškerého jednání, se chová odsouzením hodným, bezbožným, lhostejným a nehodným způsobem, pohané jsou vzorem zbožnosti a kajícínosti.

Celá kniha směřuje k závěrečnému rozhovoru mezi Jonášem a Bohem a připravuje mu půdu. Bůh rozehrává podobenství: nechává vyrůst velikou rostlinu, aby poskytl Jonášovi, čekajícímu s napětím na zkázu Ninive, útočiště před žhnoucím sluncem. Hned druhý den je však rostlina napadena červem a zajde. Tato skutečnost Jonáše natolik rozčílí, že chce zemřít. Když se Bůh Jonáše ptá na důvod jeho hněvu, Jonáš mu jej vysvětluje: ztratil stín nad hlavou a musí teď sedět na slunci: dvakrát zmiňuje, že by raději zemřel.

Autor omalovánky: Jan Brázdl
Zdroj: deti.vira.cz/bible-pro-deti/stary-zakon/jonas/

Zde se konečně autor dostává k pointě celého příběhu a čtenář se dozvídá důvod, proč Jonáš na začátku utíkal od Boha a svého úkolu: nesouhlasil s Božím slitováním. Jonáš věděl, že Bůh je milosrdný, že se – v Jonášově pojetí – „nechá opít rohlíkem“ a stejně všem odpustí. Na důkaz toho cituje jednu z nejdůležitějších a nejkrásnějších vět Starého zákona, v níž se Bůh definuje jako „*Bůh milostivý a plný slitování, shovívavý a nesmírně milosrdný*“, kterého „*jímá lítost nad každým zlem*“ (Jon 4,2). Tutéž „definici“ Boha

najdeme např. v Ex 34,6, když Bůh obnovuje smlouvu s Izraelity poté, co si udělali zlaté tele. Dnešní čtenář má občas tendenci vnímat starozákonního Boha jako přísného, chladného, až příliš spravedlivého, a rozhodně ne milosrdného. Jonáš to vidí zcela naopak: Bůh je podle něj až moc milosrdný (a Jonáš neváhá dokonce na důkaz toho citovat Starý zákon!), a právě to mu vadí a tuto úžasnou vlastnost Bohu vyčítá. Pán Bůh to s námi lidmi nemá lehké: nikdy se nezavdělčí všem.

Kdo tuto knihu napsal a proč? Nejčastěji je její vznik kladen do 5. století př. Kr., do doby Ezdrášových a Nehemjášových reforem. Ezdráš i Nehemjáš se v Jeruzalémě setkali s nemilou situací náboženské vlažnosti, s nedodržováním zákona a se smíšenými manželstvími. To vše ohrožovalo malou obnovující se židovskou komunitu, a proto Ezdráš i Nehemjáš přistoupili k značně radikálním krokům včetně striktního oddělení od okolních národů, a to i za cenu nucených rozvodů: není možné sdílet svůj život s někým, kdo není z vyvoleného národa, protože to ohrožuje výchovu dětí, čistotu národa a ryzost víry. Kniha Jonáš (podobně jako kniha Rút) však varuje před extrémním pojetím podobných kroků. Upozorňuje, že Bůh je bohem všech lidí na zemi. Je jejich stvořitelem, miluje je a pečuje o ně bez ohledu na to, zda někdo je, či není součástí vyvoleného národa. Jak názorně ukazuje chování postav, „pohan“ může být daleko vzornějším a zbožnějším člověkem než Izraelita, dokonce i než izraelský prorok. Kniha tímto způsobem relativizuje přílišné zdůrazňování vyvolenosti a elitářství izraelské (či křesťanské) společnosti a ukazuje širší milosrdného Božího pohledu, který blahosklonně a láskyplně dopadá jak na vyvolený národ, tak na všechny ostatní; Ježíšovy slovy Bůh „*dává svému slunci svítit na zlé i dobré a déšť posílá na spravedlivé i nespravedlivé*“ (Mt 5,45) a dává nám tím příklad, jak máme jednat i my.

ThLic. Adam Mackerle, Th. D.

Setkání s Písmem svatým

Podobně jako dříve zmíněná kniha Abdijáš i Nahum je – ze stejného důvodu – poněkud kontroverzní prorockou knihou. Jestliže se krátký Abdijášův spis hněvivě obrací proti Edómu, o trochu delší Nahum se se svými třemi kapitolami staví proti městu Ninive a opěvuje jeho pád.

Ninive, ležící na území dnešního iráckého Mosulu, bylo asyrské město a ke konci 7. století př. Kr. dokonce hlavním městem Asýrie, přední politické mocnosti té doby na Předním východě. Asýrie zničila v roce 722 př. Kr. izraelské království, porazila a zpoplatnila i Judsko a byla obecně známa svým krutým zacházením s poraženými národy. V posledních desetiletích 7. století se však nad ní začaly stahovat mračna v podobě Babyloňanů a Médů. Tyto národy nakonec Asýrii porazily a nastoupily na jevišti dějin na její místo. Převzetí moci na mezinárodní scéně bylo bouřlivé a Ninive mu padlo za oběť v roce 612 př. Kr., když podlehl spojenému babylonskému a médskému náporu.

Pád Ninive znamenal konec po několik generací úhlavního nepřítele Judska Pád Ninive a byl znamením měnícího se světového pořádku. Kniha proroka Nahuma v tom spatřuje Boží zásah, naplnění dávných prorockých vyřčených přibližně o sto let dříve (v roce 701 př. Kr.), v době, kdy asyrské vojsko zaútočilo na Judsko a král Chizkijáš a Jeruzalém byli zachráněni jen Božím zázrakem (srov. 2Kál 18,13–19,36). Z této doby pocházejí pravděpodobně verše Na 1,12–13 a 1,14. Zbytek knihy je komentářem k těmto starým prorockým slovům, která až nyní, po stu letech, nacházejí své naplnění. Boží mlýny melou pomalu, ale jistě, a Boží slovo není nikdy řečeno marně, Bůh na ně nezapomíná. Současně je kniha Nahum pěknou ukázkou toho, jak prorocká slova mezi Izraelity zůstávala živá a jak si je Izraelité připomínali, než dosáhla svého naplnění.

Dnešnímu čtenáři kniha Nahum připomíná, že Bůh není jen někým, kdo pečuje o duchovní blaho svého věrného věřícího, nýbrž že je Bohem stvořitelem, skutečným pánem dějin, který má v moci celé národy a rozhoduje o jejich osudu. Právě v době velkých politických změn v celosvětovém měřítku je podobná úvaha aktuální a je nadějí i pro nás. Z téže doby pochází i knihy Abakuk a Sofonjáš, které také teologicky reflektují měnící se světový řád. Ve zmatku dějin, mezi táhnoucími armádami, měnícími se hranicemi a politickými vlivy je Bůh tím, kdo – ač se to na první pohled nezdá – drží otěže dějin a všech událostí ve svých rukou.

Kniha Nahum je velmi kontroverzní knihou, protože se celá nese v duchu radosti nad dobytím města, nad krví a smrtí jeho obyvatel. Nezaznívá zde ani náznak lásky k nepřítelům, odpuštění či prosba za ně. Tato témata nejsou prorokům cizí a nacházejí se v jiných jejich knihách: Jonáš zdůrazňuje Boží lásku právě k Ninive; stesk nad násilím, jež vládne světem, zazní hned vzápětí v knize Abakuk. Nahum zdůrazňuje jiný aspekt: skutečnost, že každý si pomalu, ale jistě připravuje sám svůj

Socha proroka v Minas Gerais, Brazílie
Foto: Luis Roza; zdroj: commons.wikimedia.org

osud. Ježíš to vyjádřil několikrát v evangeliích, když např. při svém zatčení v Getsemanské zahradě napomínal učedníky, že „všichni, kdo se chápou meče, mečem zajdou“ (Mt 26,52). Starý zákon ve svých zákonících obsahuje pravidlo „oko za oko, zub za zub“ (Ex 21,24 aj.), což v důsledku znamená totéž: to, jak jednám s bližním, se mi vrátí. Kniha Nahum je toho názornou ilustrací. Prorok např. připomíná, jak Asýrie oblehla a vyvrátila egyptské město Théby, sídlo faraona. Tato událost, kdy jedna světová velmoc dobyla hlavní město jiné velmoci, musela v obyvatelích Předního východu zanechat silnou dojem: světový řád se bortí, nic není jako dříve. Nyní však čeká Ninive stejný osud. Lidskou pýchu vždy čeká tvrdý pád.

Boží zásah proti Ninive je představen jako Boží vystoupení proti někomu, kdo ubližoval jeho lidu Izraeli. Bůh rozhodně není Bohem pasivním, netečným, možná spravedlivým, ale neschopným citu. Je naopak Bohem žárlivým, který miluje svůj lid a nenechá nikoho, aby mu beztrestně ubližoval. V tomto dramatu je pak jen na nás, zda jsme spíše Asýrií, která drtí své okolí, nebo Božím lidem, který důvěřuje ve svého Boha.

ThLic. Adam Mackerle, Th.D.

Setkání s Písmem svatým

Kniha proroka Abakuka je v pořadí osmou mezi Malými proroky. Jedná se o krátký spis o třech kapitolách, které mají spíš podobu modlitby než rázných prorockých slov, jaká najdeme například u Ámose, Micheáše či Ozeáše.

Kniha Abakuk pochází ze stejné doby jako předchozí kniha Nahum, tedy z let kolem roku 600 př. Kr. Na mezinárodní politické scéně to bylo bouřlivé a nestabilní období: Po dlouhou dobu vůdčí Asýrie mizí ze scény a podléhá spojenému náporu Babyloňanů a Médů. Zatímco ještě před několika desítkami let Asýrie obsadila Egypt, nyní Egypt spěchá Asýrii na pomoc proti Babylonii, neboť tuší nového, silného nepřítele na obzoru. Nicméně ani vojenská intervence Egypta nic nezmohla a na místo Asýrie nastoupila Babylonie. Ta krátce na to vyvrátila Judsko, vyplnila Jeruzalém a zničila Boží chrám.

Abakuk tvoří s knihou Nahum jakýsi pár dvou opačných pohledů, které se navzájem vyvažují. Prorok Nahum se radoval nad zkázou nepřátelského města Ninive a v chaosu své doby spatřoval naplnění proroctví a příchod Boží spravedlnosti. Abakuk tytéž události vidí značně odlišně: Obrací se k Bohu, popisuje situaci okolo sebe a ve světě a ptá se Pána na smysl toho všeho.

Prorok začíná popisem stavu společnosti. Hovoří o ničemnosti, trápení, zhoubě, násilí, sporech, svárech, útisku práva apod. Volá k Bohu o pomoc, ale Bůh mlčí, neodpovídá (Abk 1,2–4). Abakuk má před očima pravděpodobně judskou společnost na samém sklonku jejích dní, v době panování krále Jójakíma. V zemi po smrti jeho spravedlivého otce opět zavládlo bezpráví.

V předchozích prorockých knihách bylo možné se dočíst, že důsledkem bezpráví ve společnosti měla být zkáza národa. Podobná slova následují po popisu bezpráví i u Abakuka: Přejde nepřítel a zjedná Boží spravedlnost. Nástrojem Boží spravedlnosti se v tomto případě stávají Babyloňané (Kaldejci). Abakuk však vzápětí tuto starou prorockou tezi o Boží spravedlnosti nastolené nepřitelem zpochybňuje. Abakuk poukazuje na to, že tento nepřítel místo toho, aby zjednal spravedlnost, jen pokračuje v páchání a množení násilí. Jako by se Boží nástroj vymkl Bohu z kontroly a zneužil své moci. Abakuk namítá, že tento nepřítel se necítí být Božím nástrojem, nýbrž je pyšný a uctívá jen svou vlastní moc – slovy Abakuka je jako rybář, který loví národy do sítě a své síti také obětuje, protože mu dává moc nad druhými. Abakuk to velmi odvážně a skoro jobovsky formuluje jako stížnost na Boha, který vědomě dopouští bezpráví: „*Tvé oči jsou čisté, nemohou se dívat na zlo a hledět na trápení. Proč tedy trpíš věrolomné, mlčíš, když svévolník pohlcuje spravedlivějšího?*“ (Abk 1,13)

Následuje řada výroků, které všechny začínají slovem „běda“ (Abk 2,6–20). Jsou to „pořekadla“ (Abk 2,6), která se budou říkat o tom, kdo by byl jako onen „nepřítel“, pyšný, namyšlený

První (Šalamounův) Chrám v Jeruzalémě
Foto: Chrám; Autor: www.lysator.liu.se;
Volné dílo, zdroj: commons.wikimedia.org

a rouhavý, kdo jako on obětuje neživým modlům a osobuje si absolutní moc nad národy, kdo páchá násilí a utiskuje druhého.

Celá kniha se uzavírá žalmem. Jedná se o podobnou poetickou skladbu, jak je známe z knihy Žalmů, dokonce s nadpisem „*Modlitba proroka Abakuka*“ a s pokyny, jak má být zpíván: „*na způsob tklivé písně*“ (Abk 3,1) a „*pro předního zpěváka za doprovodu strunných nástrojů*“ (Abk 3,19). Abakukova modlitba shrnuje postoj, který celá právě popsaná tristní

situace vyžaduje: Je jím bezmezná důvěra v Boha. Abakuk v žalmu popisuje a opěvuje Boží příchod na zem. Bůh je pro něj válečníkem, pod kterým kolísá celá země, před nímž se skrývají slunce i hvězdy, válečník, který vychází do boje za svůj lid. Žalm přetéká jistotou v moc a sílu Boha, kterému nemůže nic odolat, jakmile vstane a rozhodne se zasáhnout. A do té doby, než tak učiní, je třeba věřit a vydržet. Téma důvěry, která vytrvává přes všechny překážky, zaznělo již v první kapitole, ale nejznámější a nejsilnější slova na toto téma zazívají na samém konci Abakukova žalmu:

*„I kdyby fíkovník nevypučel,
réva nedala výnos,
selhala plodnost olivy,
pole nevydala pokrm,
z ohrady zmizel brav,
ve chlévech dobytek nebyl,
já budu jásotem oslavovat Hospodina,
jásat k chvále Boha, který je má spása.
Panovník Hospodin je moje síla.“* (Abk 3,17–19).

Kniha proroka Abakuka je velmi realistickou modlitbou k Bohu, která vidí vše zlé ve světě a ptá se po tom, kde zůstává Bůh. I to, co dřívější proroci označili za řešení, tj. Boží zásah do dějin prostřednictvím vojenských událostí, je pro Abakukovo střídmé a věčné vidění jen dalším selháním. Je-li Nahum prorokem, který se raduje z toho, že Boží mlýny přeci jen melou, stýská si Abakuk nad tím, že pokud vůbec melou, melou špatně. Jedinou možnou odpovědí na pocit beznaděje a zoufalství je pevná víra navzdory všemu, co jeho oči vidí. Bůh je mocný válečník, který ví, co dělá. Zachovat mu věrnost a v důvěře očekávat jeho příchod stůj co stůj je jediná možná a správná odpověď, kterou Abakuk na svou otázku dostává. A v tom je i hlavní poselství pro nás, ať už se cítíme zrazeni a opuštěni Bohem v osobním životě, či když si zoufáme nad tím, kam tento svět spěje. Bůh ví, co dělá, zná svůj čas; na člověku je, aby se naučil s důvěrou v Boha trpělivě čekat.

ThLic. Adam Mackerle, Th.D.

Setkání s Písmem svatým

Sbírka dvanácti Malých proroků se uzavírá krátkou knihou Malachiáš. Je nejmladší z celé sbírky a je i jejich přirozeným závěrem.

Nejstarší prorocké knihy (jako například Ozeáš, Ámos, Micheáš či Sofonjáš) zachycují slova proroků k Izraelitům a Judejcům, kteří nedokázali respektovat smlouvu s Bohem a žít podle Božího zákona. Ukazují, že špatné jednání národa bude mít své důsledky: Bůh je vydá do moci jejich nepřítelům, budou odvedeni do zajetí a ztratí svou zemi, krále, chrám, a s nimi i všechny své jistoty. Když k těmto událostem nakonec dojde (severní království zaniklo v roce 722 př. Kr., jižní v roce 587 př. Kr.), proroci začínají hovořit o naději, která přes veškerou tragičnost celé situace přetrvává: Bůh není člověk (Oz 11,9), jeho myšlenky nejsou myšlenkami lidskými (Iz 55,8). Zůstává věrný tomu, co slíbil, a dá svému lidu opět možnost se vrátit do své země. O tom hovoří knihy exilních a poexilních proroků, zvláště Izajáš a Ezechiél, z Malých proroků Ageus a Zachariáš. Je v nich vidět radost z návratu, z obnovy, stavby chrámu a nové formující se komunity, ale zde je vidět i jisté počínající zklamání. Věci se nevyvíjely tak, jak si to Židé představovali, nešlo to ani tak rychle, jak chtěli, a zaznívaly protestní hlasy. To bylo vidět i v knihách Ageus a Zachariáš. Prorok Malachiáš přichází o něco později a čelí neutěšené situaci, která je ještě více vyhrocená, než jak bylo patrné v knihách předchozích proroků.

Knihy se skládá z pěti krátkých rozhovorů mezi Bohem a jeho lidem. Rozhovory připomínají spor dvou partnerů, kteří jsou spolu již velmi dlouho. Nejprve Židé namítají, že je Bůh nemá rád (Mal 1,2), že se o ně nestará. V druhém rozhovoru protestuje tentokrát Bůh a tvrdí, že si jej lid neváží a z čeho tak usuzuje: Židé přinášejí nekvalitní oběti, kulhavá a chromá zvířata, či zvířata získaná násilím nebo vykleštěná, protože pro ně Bůh nic neznamena (Mal 1,6–8). Tématem třetího rozhovoru jsou sňatky a rozvody. Je to jedna z nejhezčích pasáží celé Bible hájící nerozlučnost manželství: Propuštění manželky znamená porušení smlouvy, u níž byl svědkem sám Bůh, je to rozpojování svazku, do nějž Bůh vložil svého ducha (Mal 2,10–16). Ve čtvrtém rozhovoru Bůh vytýká Židům, že neplatí desátky (Mal 3,8), takže okrádají Boha, ačkoli Bůh dává déšť a úrodu. V posledním rozhovoru zaznívá, že Židé se domnívají, že „sloužit Bohu není k ničemu“ (Mal 3,13), protože se nevyplatí jednat dobře -kdo jedná špatně, má se dobře, a obráceně, a Bůh s tím nic nedělá. Tak k čemu je mu sloužit?

Z knihy číší atmosféra apatie, únavy, neochoty se angažovat

William Holman Hunt – Obětní beránek (1854)
Foto: Volné dílo, zdroj: commons.wikimedia.org

ve vztahu s Bohem. Bůh (podle Židů) příliš dlouho mlčí, příliš dlouho o sobě nedal vědět, takže z náboženské víry se stává otázka tradice, něčeho, co se navenek zachovává, ale čemu nikdo nepřikládá důležitost, protože „sloužit Bohu není k ničemu“, vždyť opovážlivci „se dopouštějí svévolností, pokoušejí Boha, a přece uniknou“ (Mal 3,14–15), „každý, kdo se dopouští zlého, líbí se Hospodinu, takovým on přeje“ a „kde je Bůh zastávající právo?“ (Mal 2,17). Malachiáš čelí typickému praktickému ateismu: Židé nepopírají existenci

Boha, ale to, že by měl mít nějakou roli v životě světa, národa či jednotlivého člověka, a v tomto ohledu je knihou určenou i nám, kteří se s podobnými otázkami setkáváme či si je i někdy sami klademe.

Bůh na to reaguje ujištěním, že ačkoli se to tak může zdát, není to pravda. Vztah s Bohem je třeba udržet a pěstovat, protože se blíží den, kdy Bůh pošle svého posla a s ním přijde soud (Mal 3,1–2). Při něm se ukáže, kdo je Bohu věrný, a kdo na něj nedbá. Všichni, kdo toužili po spravedlnosti, budou uspokojeni, a všichni hříšníci, kteří na Boha nedbali, „cizoložníci, čarodějové, krivopřísežníci, utiskovatelé námezdníků, vdov a sirotků,“ ti, kdo „odpírají právo bezdomovci“ a vůbec „ti, kdo se Hospodina nebojí“, budou „usvědčeni“ (Mal 3,5) či dokonce „rozšlapáni“ (Mal 3,21).

V samém závěru knihy (Mal 3,19–24) Malachiáš oznamuje, že dříve, než nastane den Božího soudu, „den Hospodinuův veliký a hrozný“, Bůh pošle proroka Eliáše, aby „obrátil srdce otců k synům a srdce synů k otcům“. Malachiáš je v křesťanských biblích poslední knihou Starého zákona, po ní následuje Nový zákon a Matoušovo evangelium, hovořící o narození Ježíše. Křesťané často čtou oznámení o blížícím se soudu jako předpověď narození Ježíše, s nímž přichází soud a záchrana utištěných. Když se proto v Novém zákoně ptají Jana Křtitele, kým je, ptají se jej také, zda je on „ten prorok“, tj. Eliáš, který má přijít dříve, ne přijde Boží Mesiáš. Podobně když se Ježíše ptají na Jana Křtitele, odpovídá jim právě citátem z Malachiáše: On je ten Eliáš, který má přijít (Mat 11,10; Lk 7,27). Jinde Ježíš odpovídá, že „Eliáš už přišel, ale oni ho nepoznali“ (Mt 17,12), stejně jako nepoznali příchod samotného Mesiáše... Malachiáš je tak přirozeným zakončením Starého zákona a pojítkem mezi Starým a Novým zákonem.

ThLic. Adam Mackerle, Th.D.